

INWENTARZE RĘKOPISÓW
BIBLIOTEKI NARODOWEJ

Inwentarz rękopisów
do połowy XVI wieku
w zbiorach
Biblioteki Narodowej

BIBLIOTEKA NARODOWA

INWENTARZE RĘKOPISÓW
BIBLIOTEKI NARODOWEJ

3

INWENTARZE RĘKOPISÓW BIBLIOTEKI NARODOWEJ

3

Inwentarz rękopisów
do połowy XVI wieku
w zbiorach Biblioteki Narodowej

Opracowali
Jerzy Kaliszuk
Stawomir Szyller

Biblioteka Narodowa
Warszawa 2012

Recenzenci

Jan Gromadzki

Ryszard Tatarzyński

Redakcja

Małgorzata Kozłowska

Opracowanie techniczne i łamanie tekstu

Katarzyna Niewczas

Opracowanie graficzne

Ryszard Kryska

Na okładce wykorzystano jedną z kart *Ortyli prawa magdeburgskiego*,
rękopisu z przełomu XV i XVI wieku (BN 12575 II, k. 72 r)

© Biblioteka Narodowa, 2012

CIP – Biblioteka Narodowa

Inwentarz rękopisów do połowy XVI wieku w zbiorach

Biblioteki Narodowej / oprac. Jerzy Kaliszuk,

Sławomir Szyller. – Warszawa : Biblioteka Narodowa,

2012. – (Inwentarze Rękopisów Biblioteki Narodowej ; 3)

ISBN 978–83–7009–619–9

ISSN 1899–9646

Biblioteka Narodowa • Warszawa 2012

Opracowanie: Wydawnictwo Biblioteki Narodowej

al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa

Druk: GRASP Drukarnia Sp. z o.o.

ul. Domaniewska 48, 02-672 Warszawa

Spis treści

Wstęp **7**

Wykaz skrótów bibliograficznych **15**

Wykaz skrótów konwencjonalnych **27**

Inwentarz

Sygnatury BOZ **29**

Sygnatury stałe **68**

Sygnatury akcesyjne **208**

Indeksy i wykazy

Indeks osobowy **235**

Indeks proveniencji **243**

Indeks chronologiczny rękopisów **255**

Indeks chronologiczny dokumentów **259**

Wykaz rękopisów iluminowanych **261**

Wykaz rękopisów z tekstami niełacińskimi **263**

Konkordancja sygnatur **265**

Wykaz ilustracji **280**

Wstęp

Wykaz najstarszych rękopisów Biblioteki Narodowej (do połowy XVI wieku) obejmuje 611 obiektów. Pod względem liczby kodeksów, w porównaniu z zasobami innych polskich bibliotek (np. Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego czy Biblioteki Jagiellońskiej), nie jest to znaczący zbiór. Ma on jednak charakter wyjątkowy. Biblioteka Narodowa, istniejąca od 1928 roku, gromadziła rękopisy z różnych księgozbiorów, których geneza sięga nierzadko czasów średniowiecza. W jej najważniejszym zasobie rękopisów starszych, wśród tak zwanych rewindykatów, znajdowały się często niemal kompletne kolekcje unikatowych ksiąg rękopiśmiennych, o wyjątkowym znaczeniu dla kultury polskiej, pochodzące z bibliotek klasztornych, parafialnych, królewskich i prywatnych. Przeważająca część tych kolekcji uległa zniszczeniu w czasie II wojny światowej – ze zbioru liczącego przed wojną 42 175 woluminów, w tym około 14 500 woluminów rękopisów starszych (do końca XVIII w.) zachowało się jedynie około 2000 rękopisów, a tych powstałych do połowy XVI wieku – 97 jednostek. To, co ocalało, stanowi zatem zaledwie znikomą część pierwotnego zasobu rękopiśmiennego. Na szczęście zostały uratowane najcenniejsze zabytki polskiej kultury piśmiennej np. *Kazania świętokrzyskie*, *Psalterz floriański* i kilkadziesiąt innych rękopisów, wywiezionych we wrześniu 1939 roku przez Rumunię do Francji, a następnie do Kanady, gdzie bezpiecznie przetrwały wojnę i skąd wróciły w roku 1959.

Po 1945 roku do Biblioteki Narodowej zaczęły napływać kodeksy z tych bibliotek, które znalazły się poza wschodnimi granicami Polski (np. we Lwowie), z tych, które w tym czasie znalazły się w obrębie państwa polskiego (Pomorze, Śląsk) lub tych, które zostały zarekwirowane przez władze w latach 40. Były to jednak z reguły pojedyncze egzemplarze, a kolekcje rękopisów ze wspomnianych księgozbiorów uległy rozproszeniu bądź niemal całkowitemu zniszczeniu. Zawinięcia historii doprowadziły do tego, że zbiory najstarszych rękopisów Biblioteki Narodowej w znacznej mierze mają charakter przypadkowy i cząstkowy.

Uzasadnienia wymagają przyjęte w *Inwentarzu* cezurę chronologiczną. Pierwotnie *Inwentarz* miał obejmować tylko rękopisy średniowieczne, jakkolwiek by rozumieć to ostatnie określenie. Autorzy zdecydowali się jednak włączyć do niego także najstarsze zabytki rękopiśmienne znajdujące się w zbiorach Biblioteki Narodowej: dwa papirusy z II i III wieku n.e. Jest to bowiem jedyna okazja, aby zostały one uwzględnione w drukowanym opisie zasobu Biblioteki Narodowej. Druga data, przyjęta na potrzeby tej publikacji, czyli połowa XVI wieku, ma charakter umowny. Zazwyczaj przyjętą datą

graniczną, oddzielającą rękopisy średniowieczne od nowożytnych, jest rok 1500 lub – dla warunków polskich – 1520. Przyjęcie drugiej daty uzasadniano wyparciem książki rękopiśmiennej przez książkę drukowaną¹. W praktyce jednak okazuje się, że precyzyjne ustalenie *terminus ad quem* nie jest możliwe. Wiele rękopisów powstałych na ziemiach polskich w pierwszej połowie XVI wieku ma charakter średniowieczny nie tylko pod względem treściowym (te same teksty, które funkcjonowały w XV wieku i wcześniej), ale i pod względem formy – są spisane pismem gotyckim (np. *littera textualis*), zachowany został średniowieczny układ tekstu na stronie (m.in. podział na kolumny, wyróżnienia *rubro*), iluminacje wykonano w stylu gotyckim itd. Są również rękopisy z XV wieku, które powstały we Włoszech lub zostały przepisane przez Polaków studiujących we Włoszech, mające cechy rękopisów humanistycznych (tekst, pismo, układ tekstu na stronie, iluminacje czy choćby rodzaj materiału piśmiennego). Wobec tych wątpliwości, autorzy zdecydowali się przyjąć możliwie najszerszy przedział chronologiczny, jako drugą datę graniczną przyjmując umownie rok 1550, po której to dacie nie spotykamy już zasadniczo kodeksów, które posiadałyby cechy rękopisu średniowiecznego².

Wybrano tę datę także z innych praktycznych powodów. Po pierwsze, w istniejących drukowanych katalogach rękopisów BN pewne rękopisy zostały pominięte, gdyż ich autorzy uznali, zazwyczaj słusznie zresztą, że mają one charakter średniowieczny, pomimo tego, że powstały po 1520 roku. Na przykład w katalogu rękopisów nowożytnych Biblioteki Ordynacji Zamojskiej³, obejmującym rękopisy powstałe po 1520 roku, nie ma opisów następujących manuskryptów: katalogu arcybiskupów gnieźnieńskich Jana Długosza (BOZ 5), pomimo że jest on datowany na lata 1531–1535, kodeksu zawierającego teksty medyczne, powstałego w klasztorze kanoników regularnych w Czerwińsku z 1535 roku (BOZ 69), kopii zawierającej *Satyry* Juwenalisa, przepisanej w 1529 roku (BOZ 108) czy podręcznika bernardyna Innocentego z Kościana dla nowicjuszy, przepisanego w 1545 roku (BOZ 555). Z drugiej strony w katalogu znajdziemy rękopisy powstałe przed 1520 rokiem, np. rękopis włoski z 1519 roku (BOZ 21), kopiarusze czerwińskie powstałe w XV wieku i kontynuowane do XVIII wieku (BOZ 70–72) czy przepowiednię astrologiczną na urodziny Zygmunta Augusta z ok. 1520 roku (BOZ 907). W innym katalogu rękopisów Biblioteki Narodowej znajdziemy np. opis kopii *Żywota ojca Amandusa* z przełomu XV i XVI wieku (6973 III)⁴.

Sztuczne ograniczenie wykazu do 1500 roku spowodowałoby wyłączenie, obok przykładowo wcześniej wymienionych, także wielu średniowiecznych zabytków kultury polskiej, np. pieśni religijnych zapisanych w 1539 roku (3034 II), *Powieści o papieżu Urbanie* (3039 I, rękopis datowany na pierwszą ćwierć XVI wieku) czy powstałego około 1515 roku *Mszału* Erazma Ciołka (3306 III). Dwa rękopisy z polskim tłumaczeniem Ortyli magdeburgskich, datowane na pierwszą połowę XVI wieku, również nie znalazłyby się w tak okrojonym *Inwentarzu*.

Z drugiej strony, niektóre rękopisy Biblioteki Narodowej zostały uznane w literaturze za średniowieczne, podczas gdy w rzeczywistości powstały one znacznie później – w drugiej połowie XVI, a nawet w XVII wieku (np. BOZ 207).

Poza rękopisami, których opisy nie były publikowane w żadnym z dotychczas wydanych katalogów, autorzy zdecydowali się na uwzględnienie rękopisów powstałych przed 1550 rokiem, a wymienionych w drukowanych katalogach rękopisów Biblioteki Narodowej. W tym wypadku zostały one zaprezentowane w postaci skróconych opisów, bez szczegółowego przedstawiania zawartości, z odwołaniem do odpowiednich tomów katalogu rękopisów BN. Dotyczy to także rękopisów pochodzących z Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu⁵.

Za ważny aspekt analizy rękopisów uznano ukazanie ich losów. Przeprowadzone badania proveniencyjne pozwalają przedstawić historię zarówno poszczególnych jednostek, jak też opisać większe kolekcje znajdujące się obecnie w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Narodowej. Wśród takich kolekcji, tworzonych głównie w XIX wieku, należy wyróżnić następujące⁶:

1. Tak zwane rewindykaty.

Zbiory zwrócone przez Związek Radziecki na mocy traktatu ryskiego w latach 1923–1934. Są to rękopisy pochodzące z Biblioteki Załuskich, skonfiskowane po upadku insurekcji kościuszkowskiej w 1794 roku, zbiory Towarzystwa Warszawskiego Przyjaciół Nauk i Biblioteki Publicznej przy Uniwersytecie Warszawskim, wywiezione do Rosji po upadku powstania 1830 roku oraz innych mniejszych bibliotek prywatnych. W przeważającej części rękopisy te zostały spalone w 1944 roku, ocalałe resztki pochodzą głównie z Biblioteki Załuskich. Zbiór zawiera 1895 jednostek, w tym 97 powstałych do połowy XVI w.

2. Zbiory Biblioteki Ordynacji Zamojskiej.

Biblioteka powstała w latach 1811–1814 z inicjatywy Stanisława Zamojskiego. W 1945 roku zbiory Biblioteki zostały przekazane jako depozyt do Biblioteki Narodowej, zaś od 2004 roku stanowią one depozyt wieczysty. Zbiór zawiera ok. 820 jednostek, w tym 111 powstałych do połowy XVI w.

3. Zbiory Biblioteki Ordynacji Krasińskich.

Biblioteka ufundowana w 1844 roku, uległa niemal całkowitemu zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Spośród około 7000 rękopisów ocalało nieco ponad 80. Zbiór zawiera 78 jednostek, w tym 5 powstałych do połowy XVI w.

4. Zbiory Biblioteki Potockich w Wilanowie.

Biblioteka powstała z połączenia kilku bibliotek prywatnych w początkach XIX wieku. W 1932 roku rodzina Branickich – ówczesnych właścicieli Wilanowa – przekazała zbiory państwu polskiemu jako depozyt wieczysty i w tymże roku biblioteka trafiła do Biblioteki Narodowej. Rękopisy Biblioteki Wilanowskiej uległy niemal całkowitemu zniszczeniu w czasie II wojny światowej. Zbiór zawiera 46 jednostek, w tym 5 powstałych do połowy XVI w.

5. Zbiory Biblioteki Baworowskich we Lwowie.

Biblioteka została ufundowana przez Wiktora Baworowskiego w połowie XIX wieku. Po 1945 roku zbiory uległy rozproszению, w Bibliotece Narodowej znajdują się

głównie rękopisy średniowieczne. Zbiór zawiera 136 jednostek, w tym 78 powstałych do połowy XVI w.

6. Zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie.

Biblioteka rozwijała się od chwili założenia uniwersytetu we Lwowie (1661). Po II wojnie światowej zbiory uległy rozproszeniu. W Bibliotece Narodowej znajduje się 130 jednostek, w tym 22 stanowią rękopisy powstałe do 1550 r.

7. Zbiory Biblioteki Dzieduszyckich w Poturzycy.

Biblioteka założona ok. 1815 roku w Poturzycy, została przeniesiona w 1857 roku do Lwowa. Po 1945 roku zbiory uległy rozproszeniu – część rękopisów znajduje się we Lwowie, część w Bibliotece Zakładu Naukowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, kilkanaście rękopisów trafiło do Biblioteki Narodowej. Zbiór zawiera 19 jednostek, w tym 7 powstałych do połowy XVI w.

8. Zbiory Biblioteki Kapituły Grekokatolickiej w Przemyślu.

Biblioteka Kapituły powstała w pierwszej połowie XIX wieku⁷. Po likwidacji kapituły w 1945 roku zbiory rękopiśmienne zostały przewiezione do Biblioteki Narodowej. W księgozborze wymienić należy grupę jedenastu rękopisów łacińskich, pochodzących z opactwa cysterskiego w Rein⁸ oraz duży zbiór rękopisów cyrylickich powstałych do połowy XVI w. Zbiór zawiera 777 jednostek, w tym 84 powstałe do połowy XVI w.

9. Zbiory biblioteki katedralnej w Kamieniu Pomorskim.

Po 1945 roku przewieziono część rękopisów średniowiecznych do Biblioteki Narodowej. Pozostałe rękopisy tej proveniencji znajdują w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie oraz w Bibliotece Jagiellońskiej. Zbiór zawiera 14 jednostek, wszystkie średniowieczne.

Poza tymi kolekcjami wymienić należy również rękopisy pochodzące z Biblioteki Majoratu Schaffgotschów w Cieplicach, Morstinów w Krakowie oraz z kolekcji dokumentów inż. Józefa Zaborskiego, które znalazły się w zbiorach Biblioteki Narodowej po 1945 roku.

Różny jest stan opracowania najstarszych rękopisów Biblioteki Narodowej. Część kodeksów posiada opisy o zróżnicowanym stopniu szczegółowości, tworzone przez badaczy i pracowników Zakładu Rękopisów od lat sześćdziesiątych XX wieku. Niektóre rękopisy, zawierające polskie teksty historiograficzne z okresu średniowiecza, były odnotowywane już w wieku XIX, np. w ramach serii wydawniczej *Monumenta Poloniae Historica*. Znaczna część rękopisów miała jednak dotychczas wyłącznie podstawowy opis, ograniczony do tytułu, daty powstania i niekiedy ostatniej proveniencji. Autorzy przyjęli więc zasadę weryfikacji każdego istniejącego opisu, aby uwzględnić obecny stan badań oraz zasadę autopsji każdego zabytku rękopiśmiennego powstałego do 1550 roku, przechowywanego w zbiorach Biblioteki Narodowej.

Pierwotnie, na początku prac nad wykazem rękopisów, przygotowywane opisy zawierały również incipity i explicity wszystkich tekstów zapisanych w rękopisach.

Następnie starano się dokonać właściwej identyfikacji tekstów, w oparciu o dostępną literaturę i katalogi rękopisów. W nielicznych wypadkach było to niemożliwe, dlatego też albo podano tytuł zapisany w samym rękopisie (zaznaczony kursywą), albo, szczególnie w wypadku kazań średniowiecznych, trudnych do identyfikacji na podstawie istniejących opracowań, zaopatrzone dany zbiór w ogólny tytuł np. *Sermones*⁹.

Autorzy przyjęli układ inwentarza według rosnącego ciągu sygnatur, poczynając od rękopisów Biblioteki Ordynacji Zamojskiej (BOZ), następnie rękopisów zaopatrzonych w sygnaturę stałą i wreszcie grupę kodeksów, dla których – z różnych względów – pozostawiono sygnaturę akcesyjną.

Każdy opis zamieszczony w inwentarzu ma następującą strukturę:

1. Aktualna sygnatura.

2. Tak zwana „główka” – podstawowy opis kodeksu – język, data powstania, materiał pisarski, wymiary (wysokość × szerokość bloku), liczba kart, informacja o występowaniu zdobień rękopisu, zwięzła charakterystyka oprawy.

3. Tytuł kodeksu – zaznaczony kursywą, w sytuacji gdy został on przejęty z rękopisu, zaś antykwą, gdy nadano tytuł nowy lub przyjęty w literaturze.

4. Zawartość – podano podstawowe teksty znajdujące się w rękopisie oraz karty, na których dany tekst się znajduje. Tytuły tekstów, zaczerpnięte bezpośrednio z rękopisów, podano kursywą, zachowując oryginalną pisownię. Zasadniczo przyjęto łacińskie brzmienie tytułu tekstu, chyba, że są to teksty znane w polskiej literaturze przedmiotu. W tych wypadkach zdecydowano się przyjąć polski tytuł, który funkcjonuje w obiegu naukowym (np. Statut warcki wydany przez Władysława Jagiełłę w 1423 roku, itd.). Imiona i nazwiska autorów klasycznych i średniowiecznych podano, zgodnie z przyjętymi zasadami, w formie łacińskiej, autorów zaś tworzących w języku rodzimym – w tymże języku. Drobniejsze teksty, zwłaszcza noty, pojedyncze modlitwy czy wiersze, teksty na wyklejkach i kartach ochronnych itp. zgrupowane zostały pod spisem zawartości.

5. Stan zachowania – odnotowano karty niezapisane oraz uszkodzenia rękopisu.

6. Zdobienia – zwięzła charakterystyka rodzaju zdobień występujących w rękopisie.

7. Proweniencja – odnotowano wzmianki o kopistach i (chronologicznie) poprzednich właścicielach kodeksu, znajdujące się w samym rękopisie. W niektórych wypadkach wskazano na możliwy obszar, na którym powstał rękopis, lub krąg społeczny (np. franciszkanie).

8. Sygnatury dawne – wypisano wszystkie sygnatury: od najstarszej do najnowszej, oprócz obecnej – umieszczone na oprawie, wyklejkach czy pierwszych kartach rękopisu.

9. Bibliografia – uwzględniono tylko podstawowe lub najnowsze opracowania, w których zamieszczono opis kodeksu bądź inne istotne informacje, pominięte w inwentarzu ze względu na standaryzującą opis. Pominięto opracowania, w których nie ma żadnej adnotacji charakteryzującej kodeks, zaś sam rękopis przytoczony był ze względu na znajdujący się w nim konkretny tekst.

10. Mikrofilm – odnotowano numer mikrofilmu, znajdującego się w zbiorach Biblioteki Narodowej¹⁰.

Praca została zaopatrzona w następujące indeksy i wykazy:

1. Indeks osobowy – obejmuje autorów dzieł, w tym także autorów tekstów komentowanych, adresatów listów, dokumentów czy dedykacji. Dla autorów klasycznych i średniowiecznych tworzących w języku łacińskim oraz papieży przyjęto łacińską formę nazwiska, dla pozostałych – w brzmieniu języka rodzimego.

2. Indeks proveniencji – poza właścicielami rękopisów uwzględniono w nim także kopistów, z oznaczeniem (kop.), iluminatorów (ilum.), fundatorów i inne osoby oraz instytucje związane z powstaniem rękopisu i jego późniejszą historią. Wszystkie nazwy osobowe podane zostały w języku rodzimym, poza osobami, co do których nie można było określić przynależności etnicznej – te zostały podane w języku łacińskim. W tym indeksie podano także hasła geograficzne – miejsca, w których rękopis powstał lub był przez jakiś czas przechowywany.

3. Indeks chronologiczny rękopisów – indeks ten obejmuje wszystkie opisane rękopisy.

4. Indeks chronologiczny dokumentów – tutaj zostały uwzględnione tylko dokumenty pergaminowe i papierowe, uszeregowane wg dat rocznych i dziennych.

5. Wykaz rękopisów iluminowanych – bez szczegółowych informacji dotyczących rodzaju zdobień.

6. Wykaz rękopisów z tekstami niełacińskimi.

7. Konkordancja sygnatur – obejmuje zarówno wszystkie sygnatury historyczne, jak i dawne sygnatury Biblioteki Narodowej – te ostatnie podano na początku indeksu. Sygnatury nie zostały zaopatrzone w element identyfikacji danego księgozbioru, ponieważ w wielu wypadkach było to niemożliwe.

Autorzy pragną podziękować Koleżankom i Kolegom z Zakładu Rękopisów, za ich cenny wkład w pracę nad *Inwentarzem* i wykazywaną nieustannie życzliwość.

Opracowanie *Inwentarza* jest zasługą wielu autorów poszczególnych opisów rękopisów, m.in. pracowników Zakładu Rękopisów BN: Jacka Duckiego, Agnieszki Fabiańskiej, Beaty Janowskiej, Grażyny Klimeckiej, Krystyny Muszyńskiej, Marii Wrede; pracowników Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk: prof. Jerzego Rebety i prof. Władysława Seńki oraz badaczy, zajmujących się konkretnymi rękopisami ze zbiorów BN: prof. Krzysztofa Brachy, prof. Mieczysława Mejora i prof. Jacka Soszyńskiego. Pragniemy podziękować w tym miejscu prof. Mikołajowi Olszewskiemu za udostępnienie opisów wykonanych w latach sześćdziesiątych XX wieku, w ramach rejestracji średniowiecznych rękopisów filozoficznych, przechowywanych w Zakładzie Historii Filozofii Średniowiecznej Instytutu Filozofii i Socjologii PAN. Wspomnieć także należy o opracowaniach wykonanych przez dr Joannę Frońską i mgr Karolinę Wiśniewską, a dotyczących rękopisów iluminowanych do połowy XVI wieku.

Szczególnie chcemy podziękować Pani Profesor Herrad Spilling z Württembergische Landesbibliothek Stuttgart za cenne uwagi dotyczące opisywanych rękopisów, nie tylko z kapituły przemyskiej, pomoc w uzyskiwaniu fachowej literatury oraz za życzliwość, którą Pani Profesor od lat nas obdarza.

Autorzy pragną podkreślić, że prezentowany *Inwentarz* jest tylko punktem wyjścia do dalszych badań, przede wszystkim do sporządzenia szczegółowych katalogów rękopisów. Na zakończenie, jako swoiste *memento* i wskazówkę do dalszych prac, chcemy przytoczyć słowa kopisty, zapisane w jednym z rękopisów Biblioteki Narodowej z przełomu XV i XVI wieku (BN 12575 II, k. 72r):

„Telos. Finis. Konyecz thycz rzeczy. Thy ktory (cz)czysz bacz poprawyay yestly vmyesz Iestly nyevmyesz day pokoy ale tak yako napyszano nyech stoy. Szklthorych telko thym którzy lepyey vmyeya dawam y porączam szye po prawyacz Corrige lector vbi errauit scriptor”. („*Telos. Finis*. Koniec tych rzeczy. Ty, który czytasz bacz poprawiaj jeśli umiesz. Jeśli nie umiesz daj pokój, ale tak jako napisano niech stoi. Z których tylko tym, którzy lepiej umieją dają i poręczam się poprawiać. *Corrige lector ubi erravit scriptor*”).

Przypisy

¹ Tak np. E. Potkowski, *Wstęp*, [w:] *Kopiści i kolofony rękopisów średniowiecznych ze zbiorów polskich*, t. I: Biblioteki Warszawy, red. E. Potkowski, Warszawa 1993, s. 9.

² Uwaga ta nie dotyczy rękopisów liturgicznych, które zarówno pod względem formy, jak i treści były bardzo zachowawcze – pewne elementy pisma, szaty ikonograficznej oraz samego układu kodeksu przetrwały do czasów nowożytnych.

³ *Biblioteka Narodowa. Katalog rękopisów*. Seria III, *Zbiory Biblioteki Ordynacji Zamojskiej*, t. 2, *Rękopisy od XVI do XIX wieku (sygn. BOZ do 1050)*, oprac. B. Smoleńska przy współudziale K. Muszyńskiej, Warszawa 1991.

⁴ *Biblioteka Narodowa. Katalog rękopisów*, t. 7: *Rękopisy 6601–7000. Zbiory Morstinów, Radziwiłłów, Potockich i inne rękopisy XVI–XVIII w.*, red. K. Muszyńska, Warszawa 1969.

⁵ *Inwentarz rękopisów Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu*, oprac. A. Kaszlej, Warszawa 2010 (Inwentarze Rękopisów Biblioteki Narodowej, 2).

⁶ Więcej na temat historii zbiorów rękopisów Biblioteki Narodowej i poszczególnych kolekcji zob. *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, oprac. D. Kamolowa przy współudziale T. Sieniatkiewicz, wydanie II popr. i zmien., Warszawa 2003, s. 349–389 (Zbiory Rękopisów w Polsce, tom 1) (tamże literatura).

⁷ Zob. też A. Kaszlej, *Wstęp* [w:] *Inwentarz rękopisów...*, s. 7–27.

⁸ Zob. H. Spilling, *Średniowieczne rękopisy w zbiorach nowożytnych. Kodeksy z Rein w Bibliotece Narodowej w Warszawie*, „Rocznik Biblioteki Narodowej” 35 (2003), s. 228–234. Prof. Herrad Spilling przygotowuje monograficzne opracowanie rękopisów przemyskich pochodzących z Rein.

⁹ J.B. Schneyer w stopniu minimalnym uwzględnił dorobek kaznodziejski polskich duchownych – zob. *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1150–1350*, t. 1–9, Münster 1969–1980; jak też *Repertorium der lateinischen Sermones des Mittelalters für die Zeit von 1350–1500*, hrsg. von L. Hödl, W. Knoch, 1998 (CD-ROM).

¹⁰ Część rękopisów Biblioteki Narodowej jest dostępna w postaci cyfrowej w Internecie. Ze względu na to, że ich liczba stale wzrasta, nie zaznaczono istnienia kopii cyfrowej przy poszczególnych obiektach. Pełny wykaz rękopisów zdigitalizowanych jest dostępny na stronie www.polona.pl.

Inwentarz

BOZ 1 łac., 1466, perg., 45×32,5 cm, k. 224 (s. 448)+II, ilum., opr. deski sk. (XV w.).

Iosephus Flavius, Antiquitates Iudaicae ; De bello Iudaico

1. s. 1–307 Iosephus Flavius, Antiquitatum Iudaicarum libri XX.

2. s. 307–447 Iosephus Flavius, De bello Iudaico libri VII.

Zdobienia: Malarskie inicjały figuralne i ornamentalne, floratura. Kodeks iluminowany przez Mistrza Panny z Jednorożcem (Mistrz Mszatu Wawelskiego nr 2).

Proweniencja: Tyniec, klasztor benedyktynów. – Maciej ze Skawiny, opat tyniecki. – Maciej, organista tyniecki, kop. – Stanisław Zamoyski. – Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: BOZ No 6026. – BN BOZ akc. 1

Bibliografia: Sawicka (1938), s. 196. – Miodońska (1993), s. 141. – Miodońska (1995). – Klimecka (1995a). – Klimecka (1995b), s. 289–297. – Nad złoto droższe (2000), s. 66–67. – Malarstwo gotyckie (2004), s. 402.

Mikrofilm BN: Mf. 430

BOZ 2 łac., przed 1467, perg., t. 1: 42×29 cm, k. 76, t. 2: 42×57 cm, k. 31, ilum., opr. konserw. (XX w.).

Cosmographia Claudii Ptolomaei Alexandrini Mathematicorum Principis, Seculo secundo, scilicet circa Annum à Nativitate Domini Nostrī Iesu Christi Centesimum Trigesimum octavum, sub Antonio Pio, Imperatore Romano florentis manu Donni Nicolai Germani Presbyteri secularis descripta, Tabulisque egregie pietatis adornata, ac Paulo secundo Summo Pontifici, ab eodem circa Annum 1467 dedicata

T. 1: Textus.

T. 2: Tabula ad Cosmographiam Claudii Ptolemaei Alexandrini.

Zdobienia: Malarskie inicjały figuralne i ornamentalne wykonane w Toskanii (prawdopodobnie we Florencji). W 2 tomie 30 dwustronicowych map w złotych ramach.

Proweniencja: Nicolaus Germanus, kop. – Toskania (Florencja?). – Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: BN BOZ akc. 2

Bibliografia: Sawicka (1938), s. 196. – Nad złoto droższe (2000), s. 68–69.

Mikrofilm BN: t. 1: Mf. 443, t. 2: Mf. 436

BOZ 23 łac., XII w., perg., 22,5×15 cm, k. 149+VI, opr. deski, płsk. (XIX w.).

Isidorus Hispalensis, Etymologiarum libri XI–XX

Proweniencja: Czerwińsk, klasztor kanoników regularnych. – Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: BN BOZ akc. 13

Mikrofilm BN: Mf. 2503

BOZ 24 łac., XIV w., perg., 21,3×15,4 cm, k. 295+II, opr. tekt. perg. (XVII w.).

Isidorus Hispalensis, Etymologiae

k. 1r–v Capitula librorum Etymologiarum.

k. 1v Epistolae ad Braulionem (fragm.).

k. 2r–294v Etymologiarum libri XX (sine initio, I, 8 ad finem).

Proweniencja: Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: Nr 4. – ИИ. 2541. – BN BOZ akc. 14

Mikrofilm BN: Mf. 22109

BOZ 25 łac., pocz. XIV w., perg., 21,5×15,5 cm, k. 87+VI, opr. tekt. sk. (XVIII/XIX w.).

Henricus de Lettis, Chronicon Livoniae, liber I–XXIII, 8

Stan zachowania: Brak k. 34, 59, 60.

Proweniencja: Łotwa. – Jan Zamoyski. – Akademia Zamojska. – Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: BN BOZ akc. 15

Bibliografia: Schirren (1865). – MGH SS XXIII (1874), s. 231–332. – Indrika Hronika (1993).

Mikrofilm BN: Mf. 21832

BOZ 26 łac., XIV w., perg., 21×14,5 cm, k. 191+VI, opr. deski płsk. (XIX w.).

Servasactus de Faenza (Pseudo-Bonaventura), Sermones de tempore et de sanctis (sine initio et fine)

Proweniencja: Czerwińsk, klasztor kanoników regularnych. – Biblioteka Ordynacji Zamojskiej.

Sygnatury dawne: ИИ. 2551. – BN BOZ akc. 16

Mikrofilm BN: Mf. 15568

11805 IV Cs., pocz. XVI w., pap., 31,5×20,5 cm, k. 457, ilum., opr. deski sk.

Ewangelia tetr / Ewangeliarz Ławrowski

Zdobienia: Zastawki i inicjały w stylu bałkańskim (plecionka) oraz renesansowe akantowo-kwiatowe bordiury i zdobienia marginalne o silnych wpływach zachodnioeuropejskich (włoskich), a także 21 inicjałków w tekście – farbami kryjącymi i złotem proszkowym.

Proweniencja: Wasyl Michajłowicz Sanguszko, książę. – Ławrów, dek. Stary Sambor, monaster św. Onufrego. – Jan Ławrowski. – Biblioteka Kapituły Greckokatolickiej.

Sygnatury dawne: BKGK 2 inv. – BKGK LII.B.3. – BKGK Ruk.I.B.6. – BN akc. 2652

Bibliografia: Naumow-Kaszlej (2004), nr 224. – Kaszlej (2010).

Mikrofilm BN: Mf. 14901

11806 III Cs., 1 ćw. XVI w., pap., 30×20 cm, k. 368, opr. deski sk. (XVII w.).

Ewangelia tetr

Proweniencja: Jan Sępla. – Józef Szumlicz, popowicz „gliniąsky”. – Wasyl Zatwarnecki, prezbiter we wsi Kreców, dek. Bircza. – Paweł Olszański, jerej w Rozbórze Okrągłym, dek. Pruchnik. – Biblioteka Kapituły Greckokatolickiej.

Sygnatury dawne: BKGK 29 inv. – BKGK Ruk.I.F.23. – BN akc. 2884

Bibliografia: Naumow-Kaszlej (2004), nr 262. – Kaszlej (2010).

Mikrofilm BN: Mf. 15526

11807 III Cs., 1 poł. XVI w., pap., 30×19,5 cm, k. 284, ilum., opr. tekt. sk. (XIX w.?).

Ewangelia tetr

Zdobienia: Zastawki.

Proweniencja: Leszczawa Górna, dek. Bircza. – Biblioteka Kapituły Greckokatolickiej.

Sygnatury dawne: BKGK 27 inv. – BN akc. 2579

Bibliografia: Naumow-Kaszlej (2004), nr 207. – Kaszlej (2010).

Mikrofilm BN: Mf. 14133

11808 III Cs., 2 ćw. XVI w., pap., 31×20 cm, k. 210, opr. deski sk. XVI w.

Ewangelia tetr

Proweniencja: Kornie, dek. Potylicz. – Sidor młynarz. – Kornie, cerkiew św. Paraskiwy. – Machnów, dek. Uhnów, cerkiew Narodzenia NMP. – Biblioteka Kapituły Greckokatolickiej.

Sygnatury dawne: BKGK 45 inv. – BN akc. 2704

Bibliografia: Naumow-Kaszlej (2004), nr 242. – Kaszlej (2010).

Mikrofilm BN: Mf. 15317

12. Geert Groote, *Getijdenboek*, ok. 1440. Mistrz en grisaille z Delft, *Zwiastowanie*